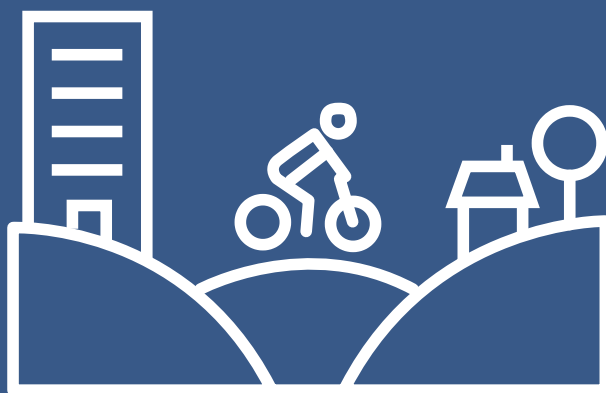

Samarbetsprogram för **regional utveckling och planering 2025–2030**

För en grön, konkurrenskraftig och socialt
hållbar utveckling i hela Norden

Innehåll

Förord	3
Inledning	5
Politiska prioriteringar	7
Mål 1: Den gröna omställningen ska skapa utveckling och möjligheter för människor och företag i alla Nordens regioner, i både städer och landsbygder	11
Mål 2: De nordiska regionerna ska vara konkurrenskraftiga och integrerade	13
Mål 3: Det ska vara trygga och goda levnadsvillkor i både städer och landsbygder i Norden	15
Samarbetsprogrammets utvärdering	17
Om den här publikationen	18

Den här publikationen finns även som en webbtillgänglig online-version:
<https://pub.norden.org/politknord2024-750>

Förord

Landsbygdminister Peter Kullgren och Nordiska ministerrådets generalsekreterare Karen Ellemann.

Det ska vara attraktivt att bo, leva, studera, arbeta och driva företag i hela Norden. Samtidigt ställer den nya geopolitiska situationen ökade krav på säkerhet, försörjning och beredskap. Att de nordiska länderna hanterar detta tillsammans och samarbetar över gränserna är en avgörande förutsättning för ett grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart Norden med en stärkt motståndskraft och anpassningsförmåga så att vi kan uppnå vår gemensamma vision om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030.

Nordens regioner, städer och landsbygder har olika förutsättningar och utvecklingsförmåga. Det är avgörande att lösningarna på de stora och komplexa samhällsutmaningarna som de nordiska länderna står inför tar utgångspunkt i detta. Det gäller bland annat den gröna och digitala omställningen och de demografiska förändringarna som påverkar regionerna, städerna och landsbygderna på olika sätt.

Norden är en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner, där innovativa företag skapar den ekonomiska tillväxt som är viktig för vårt välstånd och välfärd. Det skapar ramen för goda och trygga liv – både i städerna och i landsbygderna.

Samtidigt har det försämrade geopolitiska läget och en osäkrare omvärld förtydligat behovet av att stärka Nordens motståndskraft och anpassningsförmåga och vår förmåga att motstå och hantera olika påfrestningar, störningar och kriser. Ett starkt civilsamhälle, tillgång till arbete, utbildning, transport och offentliga såväl som privata tjänster – både i vardag och kris – är viktiga delar i att säkra trygga och stabila regioner, städer och landsbygder i hela Norden.

Nordiska ministerrådet för hållbar tillväxt (regional) utgör ramen för vårt nordiska samarbete inom regional utveckling och planering. Med detta samarbetsprogram för

2025–2030 sätter vi de politiska målen och prioriteringarna för det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering. Fokus är på de områden där de nordiska länderna tillsammans genom samarbete, gemensamma insatser, erfarenhetsutbyte och lärande kan bidra till ett grönare, konkurrenskraftigare och mer socialt hållbart Norden.

Peter Kullgren
Landsbygdsminister, Sverige

Karen Ellemann
Generalsekreterare för Nordiska ministerrådet

Inledning

Samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering beskriver politiska prioriteringar och målsättningar för perioden 2025–2030. Samarbetsprogrammet utgår från det uppdrag Nordiska ministerrådet har att bidra till att förverkliga visionen om att till år 2030 göra Norden till världens mest hållbara och integrerade region. Nordiska ministerrådets samtliga ministerråd arbetar för uppnåendet av visionen genom de tre strategiska prioriteringarna.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering kommer perioden fram till 2030 fokusera på att främja en grön omställning som skapar utveckling och möjligheter för människor och företag i Nordens olika regioner. Samtidigt avser regionalsektorn fokusera på att stärka de nordiska regionernas konkurrens- och motståndskraft och på att främja det gränsregionala samarbetet. Slutligen avser regionalsektorn fokusera på arbetet med att främja trygga och goda levnadsvillkor i hela Norden, båda i vardag och krissituationer.

En betydande del av implementeringen av samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering väntas genomföras genom stöd till gemensamma nordiska insatser och projekt (inom regionalsektorn och tvärsektorielt med andra sektorer) samt genom kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte mellan relevanta nordiska aktörer.

Nordiska rådet, civilsamhället och övriga relevanta aktörer har involverats i framtagandet av samarbetsprogrammet. Nordiska rådet har kommit med inspel till målen i samarbetsprogrammet och det har förts en dialog med Nordiska rådets utskott för tillväxt och utveckling, senast i förbindelse med Nordiska rådets temasession i april 2024. Därtill har bland annat NORA, de nordiska gränskommittéerna, Nordregio samt övriga nordiska aktörer lämnat kommentarer på utkastet till samarbetsprogram.

Samarbetsprogrammet är det styrande dokumentet för all verksamhet under ministerrådet för hållbar tillväxt (regional). Samarbetsprogrammet godkändes av ministerrådet för hållbar tillväxt (regional) den 18 juni 2024 i Karlstad och gäller fram till den 31 december 2030.

Nordiskt mervärde är ett centralt kriterium för att bedöma relevans och effektivitet av det nordiska samarbetet. Nordiskt mervärde är det värde som tillkommer utöver värdet av insatser på nationell nivå. Nordiskt mervärde kan till exempel komma från insatser som skapar nordiskt samarbete och kontakter, minskar hinder och fragmentering, samlar nordiska resurser och kompetens, realiserar outnyttjad potential och skapar synergier. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering bör skapa tydligt mervärde för de nordiska länderna på nationell, regional och lokal nivå.

Samarbetsprogrammets genomförande ska ske i överensstämmelse med Nordiska ministerrådets policy för integrering av hållbar utveckling, jämställdhet och ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådet.

Vår vision 2030

Ett **konkurrenskraftigt** Norden

Tillsammans ska vi främja grön tillväxt i Norden baserad på kunskap, innovation, mobilitet och digital integration.

Ett **grönt** Norden

Tillsammans ska vi främja en grön omställning av våra samhällen och arbeta för koldioxidneutralitet och en hållbar cirkulär och biobaserad ekonomi.

Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region

Ett **socialt hållbart** Norden

Tillsammans ska vi främja en inkluderande, jämställd och sammanhängande region med gemensamma värderingar och stärkt kulturutbyte och välfärd.

All verksamhet i Nordiska ministerrådet ska bidra till att uppfylla Vår vision om att Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region i 2030. Samarbetsprogrammet beskriver hur sektorn kommer att arbeta indenfor visionens tre strategiskt prioriterade områdena.

Politiska prioriteringar

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till ökad kunskap och lösningar på viktiga gemensamma och tvärssektoriella samhällsutmaningar i de nordiska länderna. För att uppnå målet om ett grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart Norden krävs lösningar som bygger på regionala styrkor och lokal anpassningsförmåga och som stärker tillit och samarbete mellan alla delar av Norden. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska därför främja ett hållbart regionalt utvecklingsarbete där den ekonomiska, miljömässiga och sociala utvecklingen stärks, regionernas motståndskraft och anpassningsförmåga ökar och den nordiska integrationen och sammanhållningen främjas, både över gränserna i Norden och i den nordatlantiska regionen.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till göra det ännu mer attraktivt att bo, leva, studera, arbeta och driva företag i hela Norden. De utmaningar som påverkar de nordiska regionerna, städerna och landsbygderna har blivit mer komplexa och gränsöverskridande och kräver samordning över flera administrativa och funktionella gränser och ett tydligt territoriellt perspektiv på de utmaningar som ska lösas. Samplanering av regionalekonomiska, sociala, klimat- och miljömässiga frågor avseende fysiska strukturer som skapar förutsättningar för hållbar tillväxt, ökad konkurrenskraft och en effektiv omställning av det nordiska näringslivet är därför av stor vikt.

Samtidigt ställer den nya geopolitiska situationen ökade krav på säkerhet, försörjning och beredskap i alla delar av Norden. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till att främja Nordens förmåga att ta hand om olika störningar och kriser. Utveckling, närvaro och stabil tillgång till privata och offentliga tjänster både i vardag och i krissituationer, är av stor vikt för motståndskraftiga och anpassningsbara regioner, städer och landsbygder.

”

Fokus är på de områden där de nordiska länderna tillsammans – genom samarbete, gemensamma insatser, erfarenhetsutbyte och lärande – kan bidra till ett grönare, konkurrenskraftigare och mer socialt hållbart Norden.

Ett grönt Norden

Den gröna omställningen är avgörande för att nå de nordiska ländernas miljö- och klimatmål samt målet om ett grönt Norden. Omställningen skapar både möjligheter och utmaningar och de regionala och lokala förutsättningarna för att skapa utveckling och få del av de positiva effekterna av omställningen är olika för olika delar av Norden. Hastigheten i den gröna omställningen och behovet av en balanserad användning av arealer till olika ändamål som till exempel livsmedels- och energiproduktion, näringsliv, bostäder och natur ställer ökade krav på överblick, prioriteringar och intresseavvägningar i ländernas fysiska planering och samhällsplanering. Därtill kommer vikten av att arbetet med den gröna omställningen tar hänsyn till de nordiska ursprungsbefolkningarnas behov och rättigheter.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering kan bidra till att de nordiska ländernas nationella klimat- och energiomställning genomförs i överensstämmelse med hållbara regionala och lokala lösningar, så att den gröna omställningen främjar lokal nytta och innebär fördelar för nordiska regioner, städer och landsbygder.

Ett konkurrenskraftigt Norden

Ett konkurrenskraftigt Norden förutsätter innovativa regioner med omställningsförmåga, utvecklingskapacitet och ett konkurrenskraftigt näringsliv. Insatser anpassade utifrån olika lokala och regionala förutsättningar och konkurrensfördelar är en viktig del av lösningen. Det är viktigt att det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering stödjer och stimulerar näringslivsfrämjande insatser så att regionerna kan tillvarata sin utvecklingspotential för smart och hållbar utveckling.

För ett konkurrenskraftigt Norden med social balans är det viktigt att säkra attraktiva bostads-, arbets- och levnadsförhållanden i alla delar av Norden. Det förutsätter också goda ramvillkor för innovation, utveckling och sysselsättning, särskilt i landsbygder med långa avstånd, där det kan vara mer utmanande att erbjuda attraktiva arbetstillfällen och att attrahera och behålla kvalificerad arbetskraft.

Det nordiska samarbetet inom utveckling och planering kan bidra till att främja integration och sammanhängande lösningar i alla regioner i Norden för att främja ett konkurrenskraftigt Norden.

Ett socialt hållbart Norden

Den demografiska och socioekonomiska utvecklingen med växande regionala och inomregionala skillnader i befolkningsutveckling och -sammansättning, utbildnings- och inkomstnivå samt den tekniska utvecklingen har en central påverkan på utvecklingen både regionalt och lokalt i Norden. Det gäller både de samhällsutmaningar och de möjligheter som utvecklingen innebär. Det kan till exempel omfatta skatteunderlag, underlag för arbetsmarknadens kompetensförsörjning och tillgång till offentliga och privata tjänster. I landsbygder med långa avstånd och ett begränsat befolkningsunderlag är detta ofta en stor utmaning, särskilt i händelse av lokala eller regionala krissituationer. Samtidigt utmanas andra delar av Norden av stor och snabbt växande befolkning på en liten yta.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering kan bidra till att främja ett socialt hållbart Norden genom innovativa nordiska lösningar på dessa viktiga samhällsutmaningar anpassade för olika delarna av Norden.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering

Det nordiska samarbetet om regional utveckling och planering kommer därför fram till 2030 fokusera på att:

- Den gröna omställningen ska skapa utveckling och möjligheter för människor och företag i alla Nordens regioner, i både städer och landsbygder
- De nordiska regionerna ska vara konkurrenskraftiga och integrerade
- Det ska vara trygga och goda levnadsvillkor i både städer och landsbygder i Norden.

Nordiska ministerrådet för hållbar tillväxt (regional) har fattat beslut om mål och delmål för arbetet i perioden 2025–2030. De politiska prioriteringarna är styrande för all verksamheten inom politikområdet i det nordiska samarbetet. Det innebär att utifrån dessa mål ska insatser byggas upp, vars aktiviteter, resultat och effekter ska skapa den önskade förändringen.

Nordiskt samarbete som stöttar gemensamt prioriterade insatser och främjar lärande och samordning mellan de nordiska regeringarna och övriga nordiska aktörer på olika nivåer kan bidra till att stärka de nationella, regionala och lokala förutsättningarna för ett grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart Norden. Lärande och ökad kunskap – genom forskning och analys, uppföljning, utvärdering och erfarenhetsutbyte – kan stärka de nordiska länderna och regionerna att möta viktiga samhällsutmaningar och bättre ta vara på de möjligheter som följer av dessa, och därigenom bidra till att nå målen för de nordiska ländernas regionala utvecklingspolitik och planering.

”

Ett starkt civilsamhälle, tillgång till arbete, utbildning, transport och offentliga såväl som privata tjänster – både i vardag och kris – är viktiga delar i att säkra trygga och stabila regioner, städer och landsbygder i hela Norden.

Mål 1: Den gröna omställningen ska skapa utveckling och möjligheter för människor och företag i alla Nordens regioner, i både städer och landsbygder

Arbetet med regional utveckling och en god samhällsplanering är viktigt för att skapa förutsättningar för en hållbar grön omställning. Det är angeläget att samhällsplaneringen i de nordiska länderna främjar hållbara livsmiljöer med minskad klimatpåverkan, bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat. Regionalpolitiken och den fysiska planeringen i de nordiska länderna är viktiga redskap till att lyckas med detta. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till att främja en grön omställning i Norden, som skapar utveckling, möjligheter och regionala och lokala fördelar i alla nordiska regioner, både i städer och landsbygder.

Delmål 1.1: Det ska finnas bra kunskapsunderlag om och processer för effektiv markanvändning och -prioritering i de nordiska länderna

Den gröna omställningen kräver prioritering av arealer till förnybar energiproduktion, livsmedelsproduktion, skogsbruk, friluftsliv, natur- och kulturmiljöskydd och grön näringsutveckling. Användning av mark innebär utmaningar som går tvärs över kommun-, region och landsgränser och det behövs lösningar som utnyttjar den geografiska potentialen på ett optimalt sätt. Samtidigt finns det behov av att se lokal markanvändning som en del av en större vision och motverka målkonflikter. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska arbeta för bättre markanvändning och främja utveckling och testning av metoder och processer.

Delmål 1.2: Städer och landsbygder ska ha goda förutsättningar att få del av möjligheterna i den gröna omställningen

De nordiska länderna står inför flera sammanlänkade och gränsöverskridande samhällsutmaningar: den gröna och digitala omställningen, demografiska förändringar, kompetensförsörjning och -utveckling samt transport- och infrastrukturutbyggnad. Det är viktigt att främja insatser som bidrar till lösa de konkreta och praktiska utmaningar som städer och särskilt landsbygder har för att få del av möjligheterna i den gröna omställningen. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska arbeta för att främja både städers och landsbygders möjligheter att dra nytta av den gröna omställningen och tillvarata sin potential för smart och hållbar utveckling.

Mål 2: De nordiska regionerna ska vara konkurrenskraftiga och integrerade

Ett konkurrenskraftigt Norden förutsätter att företag i hela Norden har goda förutsättningar och därigenom kan bidra till tillväxt, utveckling och välbefinnande. Det kan dock vara stora skillnader i förutsättningar mellan städer och landsbygder. Digitalisering, utvecklad användning av nya teknologier (till exempel artificiell intelligens), tillgång till utbildning, näringslivsfrämjande insatser samt offentliga och privata tjänster är avgörande för att attrahera och behålla nödvändig och kvalificerad arbetskraft och säkra attraktiva levnadsvillkor. Regionalpolitiskt samarbete mellan de nordiska länderna om dessa gemensamma utmaningar är viktiga för att stärka hela den nordiska regionen och främja gränsöverskridande samarbete och lokalt anpassade lösningar. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska arbeta för att stärka regional och lokal konkurrenskraft, resiliens och integration tvärs över kommun-, region- och landsgränser i Norden.

Delmål 2.1: Det ska vara goda ramvillkor för hållbar tillväxt, innovation och resiliens i alla Nordens regioner

Innovation, entreprenörskap och företagande är centrala delar i ett grönt och konkurrenskraftigt Norden och i lösningarna på de stora samhällsutmaningarna som påverkar Nordens regioner, städer och landsbygder. Det nordiska samarbetet om regional utveckling och planering ska utifrån ett territoriellt perspektiv bidra till att skapa goda villkor och förutsättningar för hållbar ekonomisk verksamhet, innovation och resiliens i alla nordiska regioner.

Delmål 2.2: Det ska finnas goda förutsättningar för att attrahera och behålla kvalificerad arbetskraft i alla Nordens regioner

En god tillgång till kvalificerad arbetskraft för företag i alla delar av Norden är avgörande för Nordens konkurrenskraft. God kompetensförsörjning och kompetensutveckling möjliggör den arbetsmarknadsomställning som krävs för att nå en hållbar utveckling och ökad konkurrenskraft. Digitala lösningar inom utbildning och arbetsliv kan öka rekryteringsbasen även i landsbygder med långa avstånd och underlätta utveckling, innovationsförmåga och diversifiering i näringsliv och offentlig sektor. Det nordiska samarbetet om regional utveckling och planering ska bidra till att främja lösningar kopplade till kompetensförsörjning utifrån ett territoriellt perspektiv och de nordiska städernas och landsbygdernas olika förutsättningar.

Delmål 2.3: Det ska vara goda ramvillkor för gränsregionalt samarbete och funktionella regioner

Det ska vara enkelt att bo, leva, studera, arbeta, resa och driva företag i hela Norden och över de nordiska gränserna. De nordiska gränsregionerna utgör ett samverkansnav för att främja näringslivets konkurrenskraft, anpassa kompetensförsörjning, identifiera och avlägsna gränshinder, utveckla hållbara och klimatvänliga miljö- och energilösningar, främja hållbar markanvändning samt utveckla gränsöverskridande infrastruktur och kommunikationer. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska driva på ett hållbart territoriellt utvecklingsarbete, över nationsgränserna, i syfte att utveckla livskraftiga gränsregioner som därmed främjar utvecklingen av ett integrerat Norden som är grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart.

Mål 3: Det ska vara trygga och goda levnadsvillkor i både städer och landsbygder i Norden

Trygghet och goda livsvillkor i Nordens städer och landsbygder innebär tillgång till jobb, privata och offentliga tjänster samt säkerställande av en stabil försörjning och produktion, både i vardag och i krissituationer. Det innebär även att det finns goda och attraktiva livs- och boendemiljöer där natur- och kulturlandskap värnas. Det är en förutsättning för att kunna attrahera och behålla både ungdomar och äldre i Nordens landsbygder. Regionalpolitiken och den fysiska planeringen i de nordiska länderna spelar en viktig roll för att främja hållbara lösningar med utgångspunkt i lokala områdets förutsättningar och anpassningsförmåga. Det nordiska samarbetet om regionalpolitik och planering ska bidra till att främja Nordens regioners förmåga att skapa utvecklande, hållbara och resilienta områden där människor vill bo och leva, samt bidra till innovativa lösningar i omställningen till en hållbar utveckling.

Delmål 3.1: Det ska vara en positiv social utveckling i Nordens städer och landsbygder

Det är viktigt att arbetet med regional utveckling och planering bidrar till att förebygga och hantera bostadssegregation, socioekonomisk ojämlikhet och socialt utanförskap, vilket utgör en gemensam utmaning särskilt i Nordens städer. Samtidigt kräver nyindustrialisering i mindre orter och i landsbygderna ett tydligare helhetsgrepp i samhällsplaneringen och en koppling mellan lokala arbetsmarknader och bostadsförsörjning för att främja hållbar utveckling. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till att skapa likartade förutsättningar för alla, oavsett bostadsort, identifiera gemensamma utmaningar relaterade till byggande av och tillgång till kvalitetsbostäder i Nordens städer och landsbygder, samt främja lösningar som kan säkerställa olika alternativ för upplåtelse av bostäder i landsbygderna.

Delmål 3.2: Det ska vara god tillgång på offentliga och privata tjänster i både vardag och krissituationer i de nordiska regionerna

God och stabil tillgång till såväl privata som offentliga tjänster är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo, leva, studera och arbeta i alla delar av Norden och är en förutsättning för det lokala och regionala näringslivets konkurrenskraft. Detta gäller också i landsbygder med långa avstånd och ett begränsat befolkningsunderlag. Samtidigt understryker den förändrade geopolitiska situationen viktigheten av starka civilsamhällen. Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska främja samarbete och beredskap lokalt och mellan olika aktörer i de nordiska länderna för att skapa god tillgång till offentliga och privata tjänster i alla delar av Norden. Detta för att stärka de nordiska områdets attraktivitet, sammanhållning, närhet och motståndskraft i både vardag och krissituationer.

Samarbetsprogrammets utvärdering

Samarbetsprogrammet gäller perioden 2025–2030, men perioden delas upp med treåriga arbetsplaner i perioden 2025–2027 och 2028–2030.

Det genomförs en utvärdering i mitten av perioden, baserat på vilken ministerrådet kan välja att göra justeringar i samarbetsprogrammet samt får input till hur arbetsplanen för den sista perioden bör utformas.

Därutöver sker en löpande utvärdering efter bedömning av generalsekreteraren och ministerrådet.

Om den här publikationen

Nordiska ministerrådets samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2025–2030

PolitikNord 2024:750

ISBN 978-92-893-7973-1 (PDF)

ISBN 978-92-893-7974-8 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/politknord2024-750>

© Nordiska ministerrådet 2024

Framsidas ikon: Knud Andersen

Foto: norden.org, Pixabay, ImageBank Sweden, Business Finland

Publicerad: Oktober 2024

Nordiska ministerrådet

Nordens Hus, Ved Stranden 18, DK-1061 Köpenhamn, www.norden.org

Läs flera nordiska publikationer: www.norden.org/sv/publikationer